

Frans-Polynesië (Tahiti): Hoe een (ei)land eeuwenlang een derde gender kan hebben.

Sinds de laatste decennia is er wereldwijd meer aandacht gekomen voor genderidentiteit en seksuele diversiteit. Begrippen zoals non-binair, panseksueel en transgender zijn bekender geworden, mede door de zichtbaarheid van de LGBTQIA+-gemeenschap.

Voor veel mensen in westerse en sommige andere samenlevingen voelt dit als een relatief nieuwe ontwikkeling. Toch bestaan er in verschillende culturen al eeuwenlang genderidentiteiten die buiten het traditionele binaire systeem van man en vrouw vallen. Een bekend voorbeeld hiervan is het concept van Two-Spirit binnen bepaalde inheemse gemeenschappen in Noord-Amerika.

In dit artikel richten we ons op een ander bijzonder voorbeeld: de Māhū, een genderidentiteit die voorkomt in Polynesische culturen, met name op Hawaï en Tahiti.

Waar komt deze identiteit vandaan? Welke rol speelde kolonisatie in de manier waarop ernaar gekeken werd? En is de betekenis van de Māhū door de jaren heen veranderd?

Deze vragen staan centraal in dit artikel.

Vlag Frans-Polynesië. Bron:

Wikipedia.org

Wat is een Māhū?

De Māhū binnen de culturen van Hawaï en Tahiti wordt soms vergeleken met het concept van Two-Spirit, maar het is belangrijk om te beseffen dat dit verschillende culturele identiteiten zijn met elk hun eigen betekenis.

Māhū verwijst naar mensen die zowel mannelijke als vrouwelijke eigenschappen in zich dragen. Vaak gaat het om personen die bij geboorte als man worden gezien, maar zich ook vrouwelijke rollen en kenmerken eigen maken — al komt het ook andersom voor. Het draait hierbij minder om strikte categorieën, en meer om een vloeiende combinatie van genderrollen binnen de Polynesische samenleving.

Voor de komst van Europeanen en het Christendom was de Polynesische cultuur veel opener tegenover deze identiteit. Māhū werden niet gezien als “anders” of afwijkend, maar hadden juist een gerespecteerde en belangrijke rol binnen de gemeenschap.

Zo waren Māhū vaak:

- leraren, bijvoorbeeld in traditionele dansvormen zoals hula
- verzorgers van kinderen
- kenners van geneeskrachtige praktijken en spirituele tradities

Met de komst van Europese kolonisten veranderde dit beeld sterk. Vanuit hun eigen normen en religieuze overtuigingen keken zij anders naar gender en seksualiteit. Māhū werden door hen vaak verkeerd begrepen en ten onrechte bestempeld als homoseksueel of afwijkend, wat leidde tot stigma en afname van hun maatschappelijke status.

Ondanks deze negatieve invloed bleven Māhū binnen de Polynesische cultuur een gewaardeerde rol houden. In sommige gemeenschappen werd het zelfs als iets bijzonders gezien wanneer een kind Māhū bleek te zijn, juist vanwege hun culturele en sociale betekenis.

Het schilderij Papa Moe gemaakt door de Franse artiest Paul Gauguin in 1893, hier zien we een Mahu drinken van een kleine waterval. Bron: Wikipedia.org

De Māhū was in de culturen van Hawaï en Tahiti geen formele “titel” die door een instantie werd toegekend. Het was eerder een sociale en culturele rol die iemand kon vervullen wanneer diegene eigenschappen en gedragingen vertoonde die zowel mannelijke als vrouwelijke kenmerken combineerden.

In principe kon iedereen binnen de gemeenschap als Māhū worden gezien, zolang zij deze rol op zich namen en erkend werden door de samenleving. Het ging dus minder om afkomst en meer om hoe iemand zich binnen de cultuur positioneerde en functioneerde.

Toch is het belangrijk om voorzichtig te zijn met het idee dat ook buitenstaanders zomaar als Māhū werden beschouwd. Zo wordt soms gesteld dat de Franse schilder Paul Gauguin — bekend van werken zoals Papa Moe — door de lokale bevolking als Māhū werd gezien vanwege zijn uiterlijk en levensstijl.

Hoewel Gauguin zich inderdaad onderscheidde door zijn uiterlijk (zoals lang haar en opvallende kleding), is er weinig hard historisch bewijs dat hij daadwerkelijk als Māhū werd erkend binnen de Polynesische cultuur, maar kunnen we uit zijn werk van bijvoorbeeld Papa Moe zien dat hij interesse had in het concept van de Māhū .

Wat wél duidelijk is, is dat Māhū een diepgewortelde en gerespecteerde rol had binnen de Polynesische samenleving — een rol die niet zomaar door uiterlijkheden werd bepaald, maar door culturele erkenning en sociale functie.

Paul Gauguin. Bron: Wikipedia.org

Invloed Frankrijk

Frankrijk was niet het eerste land dat in contact kwam met Tahiti. Een van de vroegste Europese beschrijvingen van de Māhū komt uit het logboek van William Bligh in de late 18e eeuw. Hij beschreef hoe hij werd geïntroduceerd aan een persoon die als Māhū werd aangeduid: biologisch mannelijk, maar met duidelijk vrouwelijke eigenschappen en uitstraling. Dit laat zien dat deze genderidentiteit al bestond vóór de latere Europese kolonisatie.

De Franse invloed op Tahiti begon officieel in 1842, toen het eiland een Frans protectoraat werd. Na interne conflicten en machtsuitbreiding van Frankrijk werd Tahiti in 1880 daadwerkelijk geannexeerd en onderdeel van Frankrijk. Tot op de dag van vandaag maakt het gebied, als Frans-Polynesië, nog steeds deel uit van de Franse staat, zij het met een zekere mate van autonomie, een eigen regering en parlement. Tegelijkertijd blijft Frankrijk invloed houden, onder andere via defensie, buitenlandse zaken en bestuur. Frans is de officiële taal en inwoners hebben de Franse nationaliteit.

Zoals in veel gekoloniseerde gebieden had deze overheersing grote invloed op de lokale cultuur. Vooral de introductie van het Christendom — zowel katholiek als protestants — botste met bestaande culturele en gendernormen.

Hoewel Māhū niet systematisch werden uitgeroeid, veranderde hun positie in de samenleving wel aanzienlijk. Onder invloed van westerse normen en religie werden zij vaker onderdrukt, verkeerd begrepen en in een negatief daglicht geplaatst. Waar Māhū voorheen een gerespecteerde en vaak spirituele of sociale rol hadden, werden zij steeds vaker gezien door een westerse lens — bijvoorbeeld als homoseksuelen of transgender, categorieën die niet volledig aansluiten bij de oorspronkelijke betekenis van Māhū.

Daarnaast ontstonden er stereotypes, waarbij Māhū soms onterecht werden geassocieerd met prostitutie. Hierdoor verschoof hun positie van een gewaardeerde culturele rol naar een meer gemarginaliseerde en taboe positie binnen delen van de samenleving.

Māhū vs. Rae-Rae

Met de groeiende invloed van de westerse wereld in gebieden zoals Frans-Polynesië en met name Tahiti, ontstond er in de 20e eeuw een duidelijk onderscheid tussen traditionele en meer moderne genderidentiteiten.

Waar de Māhū diepgeworteld zijn in de Polynesische cultuur, kwam vanaf de jaren '60 een andere groep meer naar voren: de Rae-Rae.

De opkomst van de Rae-Rae hangt samen met de veranderingen die kolonisatie en verwestering met zich meebrachten. Door de invloed van het Christendom en Europese normen veranderde de positie van Māhū sterk. Veel van hun traditionele rollen — zoals in dans, genezing en opvoeding — verdwenen of werden minder gewaardeerd. Tegelijkertijd kregen zij vaker te maken met afwijzing, zowel vanuit de samenleving als soms vanuit hun eigen familie.

Door deze sociale druk en beperkte economische kansen kwamen sommige mensen terecht in de informele economie, waaronder sekswerk. Dit had echter meer te maken met sociale uitsluiting dan met hun identiteit zelf.

In deze veranderende context ontstond de Rae-Rae-identiteit. Rae-Rae verwijst doorgaans naar personen die zich sterker identificeren met een vrouwelijke genderidentiteit en zich daar ook fysiek en sociaal naar vormen. In tegenstelling tot Māhū — die vaak een meer vloeiende combinatie van genderrollen vertegenwoordigen — sluit de Rae-Rae-identiteit meer aan bij westerse concepten van transgender zijn.

Er wordt soms gesteld dat de eerste Rae-Rae voortkwamen uit Māhū die zich, mede door sociale en economische omstandigheden, verder gingen feminiseren. Hoewel dit deels kan kloppen, is dit geen volledig of universeel verhaal — de ontwikkeling van Rae-Rae is complex en niet tot één oorzaak te herleiden.

Wat wel duidelijk is, is dat er een sociaal onderscheid ontstond:

- Māhū worden vaker gezien als onderdeel van de traditionele cultuur
- Rae-Rae worden vaker geassocieerd met moderniteit en westerse invloeden

Dit verschil heeft ook invloed gehad op hoe beide groepen worden behandeld. Over het algemeen genieten Māhū nog steeds meer culturele acceptatie, terwijl Rae-Rae vaker te maken krijgen met stigma, discriminatie en kwetsbaarheid, waaronder een grotere kans op uitbuiting.

Voorbeelden

van een Rae-Rae (Links) en een Mahu (rechts). Bron links: radio1.pf. Bron rechts: Abc.net.au

Conclusie

Het mooie aan dit soort verhalen is dat je kennismaakt met culturen waar je normaal gesproken niet snel bij stilstaat. Het concept van een derde gender is namelijk helemaal niet nieuw — het bestaat al eeuwen en komt voor bij verschillende volkeren die historisch gezien weinig met elkaar te maken hadden vóór de komst van kolonisatie.

De invloed van koloniale machten op plaatsen zoals Tahiti blijkt daarbij groter dan op het eerste gezicht lijkt. Door westerse en christelijke normen werden de

Māhū lange tijd buitengesloten en verkeerd begrepen. In sommige gevallen leidde dit tot sociale uitsluiting en beperkte kansen, waardoor mensen gedwongen werden andere manieren te vinden om te overleven — iets wat een schaduw werpt over deze geschiedenis.

Tegelijkertijd zit daar ook een belangrijk lichtpunt: de Māhū-identiteit is nooit verdwenen. Ondanks onderdrukking en verandering is deze diepgeworteld gebleven in de cultuur en wordt deze vandaag de dag nog steeds erkend en, in toenemende mate, herwaardeerd.

Voor wie zich verder wil verdiepen in dit onderwerp, is er een interessante documentaire van ABC die ingaat op zowel de Māhū als de Rae-Rae en hun plaats in de moderne samenleving:

<https://www.abc.net.au/abc-international-development/tahiti-mahu/13626922>

Zoals veel bewoners zelf aangeven: Māhū is en blijft een onderdeel van hun cultuur. En dat onderstreept misschien wel het belangrijkste punt van dit verhaal — dat cultuur, zelfs onder druk van buitenaf, niet zomaar verdwijnt.

Zo laat Tahiti zien dat een samenleving al eeuwenlang ruimte kan bieden aan meer dan alleen het traditionele beeld van man en vrouw.

Ben je nieuwsgierig geworden na dit artikel of wil je meer van dit soort unieke verhalen lezen? Neem dan een kijkje bij mijn andere artikelen op de site

www.achterdewereldkaart.com

